

Inhoudsopgave

Inleiding: geschiedenis en fantasie	9
1 De kruistocht: propaganda en respons (1213-1217)	15
Pauselijke oproep en sturing 15 Mobilisatie van mensen en middelen 23 De noordelijke Nederlanden en eerdere kruistochten 27 Weerklank bij de Friezen 31 De kruistochtcampagne buiten de Friese landen 37 Inspiratie 42 Vertrek en aantallen 45	
2 De kruistocht: van Maas en Lauwers overzee naar Akko (1217-1218)	52
De start in Dartmouth 53 Van Dartmouth naar Lissabon 56 Verblijf, conflict en scheiding in Lissabon 60 Het beleg en de slag van Alcácer do Sal 65 Verder vechten in Portugal en Spanje? 70 De Friezen: van Lissabon naar Midden-Italië 73 De graven van Holland en Wied: van Lissabon naar Akko 79 De Friezen: van Midden-Italië naar Akko 81 Een jaar onderweg; onvermijdelijk of vrijwillig? 84 Bijlage: de reizen van de Friese en Rijnlandse geestelijken 86	
3 De kruistocht: de campagnes in Palestina en Egypte (1217-1221)	89
De gevechtsoperaties in Palestina 89 De overtocht naar Damiate en eerste vijandelijkheden 94 Het aanvalsvaartuig van Olivier van Keulen en de Friezen 100 De verovering van de kettingtoren 104 De barre winter van 1218-1219 109 Damiate omsingeld, veroverd en bezet 112 Tot de aftocht uit Egypte 118 Epiloog: tot de val van Akko in 1291 121	
4 De Damiate-mythe: vorming in Haarlem en verbreiding in Holland (1400-1520)	125
Damiate in de Hollandse geschiedschrijving tot Jan Beke 125 De twee oudste Damiate-vertellingen: de Clerc uten laghen landen en Dirk Mathijsz 130 Het ontstaan van het Haarlemse stadswapen 138 Het Haarlemse stadswapen en het Damiate-verhaal 143 Een kleine patriottische novelle bij Steffen Henricksz 150 Herordering door Jan Gerbrandsz van Leiden 153 De mythe tot omstreeks 1520: Cornelius Aurelius, Jan van Naaldwijk, Reinier Snoy 158 De eerste eeuw van de Haarlems-Hollandse mythomanie 163	

- 5 Intermezzo: de Damiate-legende in Friesland (1450-1600)** 165
 Daden van God door de Friezen 165 | Voorspelling van triomf op de kruistocht 169 | De triomf van de Friezen bij Damiate: een toren en ook nog een ketting 171 | De kruistocht naar Damiate in de Friese legenden 175 | De Friese Damiate-legende en zijn verbreiding tot 1600 175
- 6 De Damiate-mythe verbeeld en verhaald (1520-1615)** 180
 Vroege Haarlemse glasraamschenkingen 180 | Een jeugdoptocht en familiewapens 183 | De Damiaatjes en *Vicit vim virtus* 186 | Hernieuwde geestdrift in de letteren: Karel van Mander, Theodorus Schrevelius 189 | Hernieuwde geestdrift in de beeldende kunst: Claes Clock, Willem Tybaut 196 | Kritiek in 1612: Petrus Scriverius 207 | Tot slot: traditie en nieuwe bloei 210
- 7 De bloei van de Damiate-mythe in de zeventiende eeuw (1615-1685)** 211
 Het Damiate-dossier van Samuel Ampzing 211 | Nieuwe uitbeeldingen van het zaagschip tot 1630: Jan van Bouckhorst, Cornelis van Wieringen, Cornelis Verbeeck 218 | De nieuwe vroedschapskamer in het Haarlemse stadhuis 223 | Geschiedschrijving tot 1685: Nogmaals Petrus Scriverius 228 | Damiate in Nederlandstalige gedichten: Huygens, Vondel, Antonides van der Goes 235 | De beeldende kunsten tot 1688: Romeyn de Hooghe, Jan Luyken, Pieter Holsteyn 239 | Tot slot: de grote tijd van de Hollandse Damiate-waan 255
- 8 De Damiate-mythe op zijn retour (late zeventiende en achttiende eeuw)** 257
 Discussies en kunst buiten Haarlem tot 1740: Simon van Leeuwen, Ludolph Smids 257 | Discussies en kunst in Haarlem tot 1740: Pieter Langendijk 263 | Doorbraak in 1745-1765: nogmaals Langendijk, Jan Wagenaar, G.W. van Oosten de Bruyn 267 | Fries intermezzo: Christianus Schotanus, Saco van Idsinga, Daniël Reynes 277 | De late achttiende eeuw en beginnende negentiende eeuw: Frans van Aken, Cornelis de Koning 281 | De mythe opgegeven en vervolgd 287
- 9 Damiate-beelden in de negentiende eeuw** 288
 Geschiedbeoefening tot 1850: H.A. Hamaker, Willem Bilderdijk, J. Dirks, J.P. Arend 288 | Instructie van de jeugd 296 | Literatoren tot omstreeks 1850: Willem Bilderdijk, Hendrik Tollens, Jan Pieter Heije 299 | Geschiedenis, literatuur en onderwijs na 1850: H.J. Koenen, Conrad Busken Huet, J.R. van der Lans 309 | Beeldende kunst na 1850: P.J. Schotel, Antonie Zürcher, Antoon Derkinderen 316 | 'In het gemoed des volks geprent'? 324

10 Sporen van de Damiate-verteltradities sedert 1900	326
Geschiedenisboeken en onderwijs 326 Echo's van de mythe in Haarlem 338 Een taai leven 342	
Besluit: een ongemakkelijk verhaal	343
Afkortingen	348
Noten	349
Lijst van geraadpleegde publicaties	366
Lijst van afbeeldingen en kaarten	384
Register van persoonsnamen en plaatsnamen	392
Over de auteur	400